

اطلاع رسانی:

نشریه فنی مرکز مدارک علمی (مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران)

دوره سوم شماره ۴۳

شماره استاندارد بین المللی

از: لیلا مرتضائی

از مدتها پیش برای شناخت نشریه ادواری نیاز به یک نشانه (Code) مختصر و منحصر بفرد استاندارد شده ای که بتواند بجای اطلاعات کتابشناسی آن بکار رود احساس میشد. بر این اساس طرح ISSN^۱ بوسیله کمیته Z39 مؤسسه استانداردهای ملی آمریکا^۲ (ANST) که وظیفه اش استاندارد کردن امور کتابداری، اطلاع رسانی و امور وابسته به انتشارات در سطح ملی است، آماده شد.

لیکن مبادله اطلاعات نشریات ادواری در سطح جهانی بین سیستم های کامپیوترهای سازمانهای مختلف، به یک نشانه استاندارد شده بین المللی نیاز داشت. نشانه ای که الزاماً باید از اعداد تشکیل میشد. زیرا که یک الفبای واحد مورد استفاده این سازمانها نبوده و نیست.

در جلسه ای که از کارشناسان امور کتابداری در ماه ژوئن ۱۹۷۰ در اسلو تشکیل شد، فعالیتهای کمیته Z39 بوسیله کمیته فنی سازمان بین المللی استاندارد^۳ بعنوان اساس ساختن شماره های استاندارد بین المللی نشریات ادواری برسمیت شناخته شد و شماره های ISSN بوسیله مؤسسه استاندارد های ملی آمریکا تحت عنوان شماره شناسنامه برای نشریات ادواری^۴ منتشر گردید.

بدنبال آن در جلسه ماه مه ۱۹۷۱ لیسبون کمیته فنی سازمان بین المللی استاندارد تعدادی از شماره های ISSN را به ایالات متحده آمریکا اختصاص داد و بایگانی اطلاعات کتابشناسی نشریات ادواری شرکت بوکر^۵ بعنوان نقطه شروع اجرای این طرح انتخاب شد و تعداد صد هزار شماره ISSN برای این منظور در اختیار شرکت بوکر قرار گرفت. در این جلسه برای شناخت نشریات ادواری تعریفی که در Anglo-American Cataloging Rules شده است پذیرفته شد^۶

نتایج این جلسه را میتوان بطور خلاصه چنین بیان کرد:

۱- ISSN شماره ای است منحصر بفرد که میتواند به هر نشریه تعلق گیرد. چه این نشریه در گذشته منتشر شده باشد چه در حال انتشار باشد و یا در آینده منتشر شود.

۲- ISSN صرفاً از یک تعداد شماره تشکیل شده است و این شماره ها هیچگونه ارجاع یا اشاره ای به اطلاعات کتابشناسی نشریه ادواری ندارد.

^۱ - Standard Serial Number

^۲ - American National Standards Institute

^۳ - International Organization for Standardization, Technical Committee 46 (ISO/TC 46)

^۴ - Identification Number for Serial Publications

^۵ - Bowker

^۶ نشریه ادواری، نشریه ای است که در قسمت های متوالی منتشر و بوسیله تاریخ یا شماره مشخص گردد و قرار باشد تا مدت نامعینی ادامه یابد

۳-ISSN از هشت رقم تشکیل میشود که در این شماره گذاری از صفر تا نه ارقام فرنگی^۱ کمک گرفته شده است. این هشت رقم به دو دسته چهاررقمی تقسیم میشوند که بوسیله یک خط فاصل از هم جدا میشوند. و برای آنکه شماره ISSN با هر شماره دیگری و یا شماره ISBN اشتباه نشود قرار شد که حروف اختصاری ISSN در سمت چپ ارقام قرار گیرند و این فرم بصورت دائمی و همیشگی برای شماره های ISSN پذیرفته و چاپ شود.

نمونه: ISSN 1234-5679

رقم آخر کنترل کننده است که بهمان صورتی که در ISBN محاسبه میشود در ISSN نیز حساب میشود.

۴-تصمیم گرفته شد که یک مرکز بین المللی واقع در پاریس و شبکه ای از مراکز ملی عهده دار تعیین شماره های ISSN شوند و کار تعیین و کنترل و اداره ISSN و همچنین مسئولیت هماهنگ کردن فعالیتهای مراکز ملی و منطقه ای در جهت ابقاء و توسعه یک سیستم بین المللی یکنواخت نیز بعهده این مرکز گذاشته شد.

در این جلسه پیشنهاد شد که مرکز بین المللی ISDS^۲ با پشتیبانی مالی یونسکو و دولت فرانسه بصورت مرکز اداره کننده ISSN درآید و سازمان بین المللی استاندارد مسئول توسعه و پیشرفت ISSN شناخته شود. این پیشنهاد پذیرفته شد.

در اکتبر ۱۹۷۱ سازمان بین المللی استاندارد، کتابخانه کنگره، شرکت بوکر و مرکز بین المللی ISDS توافق کردند که با یکدیگر همکاری نمایند و قرار شد که قسمت کتابشناسی نشریات ادواری شرکت بوکر بر اساس اطلاعات موجود در شرکت برای هفتاد هزار نشریه ادواری شماره ISSN تعیین کند و این اطلاعات در سه جلد منتشر شود. که جلد اول و دوم آن تحت عنوان ویرایش چهاردهم Ulrichs International Periodicals Directory و جلد سوم آن تحت عنوان ویرایش دوم Irregular Serials and Annuals منتشر شد و تلاش زیادی بعمل آمد که این سه جلد شامل نشریات ادواری باشد که کتابخانه های مهم مشترک هستند و مقالات آنها در نشریات چکیده و نمایه منعکس میشود.

هر شماره ISSN که به نشریه ای تعلق میگیرد همراه با نامه ای برای ناشر آن فرستاده و تقاضا میشود که شماره ISSN را روی جلد هر شماره از نشریه چاپ کند. در عین حال فهرست شماره های ISSN داده شده بطور ادواری منتشر میشود.

با آنکه قرار بود شماره ISSN بر اساس اطلاعات موجود در بایگانی شرکت بوکر تعیین شود ولی در عمل بنا به تقاضای کتابخانه ها، سازمانهای واسطه فروش و سرویس های چکیده نویسی و نمایه سازی و کلیه موسساتی که از شماره ISSN استفاده خواهند کرد، بهتر دانسته شد که شرکت بوکر شماره ISSN را فقط بر اساس عنوان نشریات ادواری اختصاص دهد نه سایر اطلاعات کتابشناسی آن.

همچنین از طرف سازمانهای واسطه فروش تقاضا شد که شماره های ISSN طوری تنظیم شود که نشان دهد هر نشریه متعلق به کدام کشور است. این مسئله نیز بدین صورت حل شد که دو حرف بعنوان نشانه هر کشور تعیین و دست چپ قبل از حروف اختصاری ISSN قرارگیرد. برای این منظور نشانه کشورها که در حال حاضر در کتابخانه کنگره آمریکا برای پروژه Marc II بکار میروند

¹ - Arabic Number

² - International Serial Data System

پذیرفته شد.^۱ ولی نباید فراموش شود که نشانه محل نشر بعنوان قسمتی از شماره ISSN بحساب نمیآید.

نمونه: US ISSN 0000-0109

قرار شد فهرست ادغام شده بیست ساله ی (NST) New Serial Titles که سالهای ۱۹۷۰-۱۹۵۰ را در برمیگیرد شماره های ISSN را به ۲۲۰ هزار نشریه ادواری که شامل میشود اختصاص دهد. NST فهرست مشترکی است از نشریات موجود در کتابخانه های آمریکا. در نتیجه نشریاتی که در کشورهای مختلف جهان منتشر میشوند و کتابخانه های آمریکا آنها دریافت نمیکنند، در این فهرست گنجانده نشده است. لذا این فهرست ادغام شده بیست ساله و بایگانی اطلاعات کتابشناسی نشریات ادواری شرکت بوکر میتوانند مکملی برای یکدیگر باشند و برویهم کامل ترین اطلاعات کتابشناسی کامپیوتری نشریات ادواری را برای استفاده کنندگان آنها ارائه دهند.

تعدادی از کشورها از جمله آمریکا، آلمان، فرانسه و کشورهای اسکانندیناوی پیشنهاد کردند که یک مرکز ملی برای تعیین شماره های ISSN نشریاتی که در کشورشان بچاپ میرسد تاسیس کنند. کمیته سازمان دهنده کتابخانه انگلیس^۲ موافقت کرد که مرکز ملی انگلستان را بوجود آورد.

در حال حاضر برای هر یک از مراکز ملی، منطقه ای و بین المللی تعدادی از شماره های ISSN کنار گذاشته شده است. هدف از این محدودیت شماره ای اولاً آسان کردن کار کنترل و تصحیح بایگانی بین المللی نشریات ادواری بوده است ثانیاً حمایت از آنکه ISSN صرفاً بصورت یک تعداد شماره مشخص کننده باقی بماند و هیچگونه ارجاعی به سایر اطلاعات کتابشناسی نشریه ادواری پیدا نکند.

شماره ISSN و شیوه محاسبه رقم کنترل کننده

همانطور که قبلاً اشاره شد شماره ISSN از هشت رقم تشکیل میشود که بصورت دو گروه چهاررقمی با یک خط فاصل از هم جدا و در سمت راست حروف اختصاری ISSN قرار میگیرند. در سمت چپ این حروف اختصاری نشانه محل نشر گذاشته میشود. آخرین رقم سمت راست بعنوان رقم کنترل کننده شناخته شد و هدف از بوجود آوردن آن پیشگیری از اشتباهاتی است که ممکنست در اثر رونویسی غلط شماره ISSN بوجود آید. در تعیین رقم کنترل کننده، از قدر مطلق یازده کم گرفته شد. بعقیده متخصصین، تعیین قدر مطلق یازده و تعیین ۲ تا ۸ بعنوان مرتبه اعداد، مؤثرترین روشی است که برای جلوگیری از رونویسی غلط ارقام بکاررفته است.

شیوه محاسبه رقم کنترل کننده باین صورت است که هفت رقم از شماره ISSN را مینویسیم و جای رقم کنترل کننده را خالی میگذاریم.

1 2 3 4 5 6 7

نمونه:^۳

8 7 6 5 4 3 2

حال مرتبه هر رقم را از راست به چپ تعیین میکنیم

این مرتبه ها ثابتند و همیشه ۲ تا ۸ را تشکیل میدهند.

8 14 18 20 20 18 14

حال مرتبه هر رقم را در خود رقم ضرب میکنیم.

سپس حاصل این ضرب ها را با هم جمع مینمائیم

^۱ - فهرست نشانه (Code) کشورها در ابتدای Ulrich's International Periodicals Directory داده شده است

^۲ - British Library, Organizer Committee.

^۳ - 7-6-5-4-3-2-1 به عنوان نمونه انتخاب شد حال آنکه بجای آن میتوان از 001 000 000 999 9999 را انتخاب نمود.

$$8+14+18+20+20+18+14=112$$

$$112:11=10$$

این حاصل جمع را بر قدرمطلق ۱۱ تقسیم میکنیم.

باقیمانده این تقسیم عدد ۲ است که آنرا از قدرمطلق ۱۱ کم کنیم رقم کنترل کننده بدست میآید.

$$11-2=9$$

ISSN-1234-5679

گاه اتفاق میافتد که رقم کنترل کننده ۱۰ میشود که در این مورد برای جلوگیری از برهم خوردن سیستم هشت رقمی ISSN، بجای ۱۰ از حرف X استفاده میشود.

US ISSN 0017 -145 x

نمونه:

هرگاه تقسیم مجموع حاصل ضرب ها بر قدرمطلق یازده باقیمانده نداشته باشد، رقم کنترل کننده صفر خواهد بود.

با انتشار نحوه تعیین شماره ISSN و شیوه محاسبه رقم کنترل کننده، حدس کسانی که فکر میکردند هر یک از ارقام شماره ISSN بیان کننده یکی از مشخصات کتابشناسی نشریه ادواری است نادرست از آب درآمد.

کاربرد ISSN

شماره ISSN وسیله ای است در اختیار ناشرین، سازمانهای واسطه فروش و کتابخانه ها برای انتقال سریع مشخصات یک نشریه ادواری با حداقل امکان اشتباه. در امر سفارش، پرداخت، تهیه صورتحساب، پی گیری، اعلام وصول، تهیه صورت موجودی و امانت بین کتابخانه ها شماره ISSN میتواند بسیار مؤثر باشد.

شماره ISSN برای سرویس های نمایه سازی و چکیده نویسی میتواند بعنوان یک code منحصر بفرد جهت شناسائی نشریات ادواری و همچنین پرکردن خلاء بین تعیین سرشناسه بنابر Anglo – American Cataloging Rules و عنوانی که روی جلد و یا صفحه عنوان نشریه ادواری داده شده است، بکار رود.

در پایان یادآوری میشود که ارزش یک استاندارد تنها آن زمان آشکار میشود که تکمیل و چاپ شده و کتابخانه ها تماماً آنرا شناخته باشند و از نتایج آن استفاده کنند. اصول و قوانین وضع شده برای یک استاندارد باید بشدت دنبال شود. بی اهمیت گرفتن و یا غلط انگاشتن یک استاندارد، موفقیت نهائی آنرا بخطر میاندازد.

American National Standards Institute. American National Standard Identification Number for Serial Publications. 1971.

Development of International Standard Serial Number, _____, 22 (November, 1972) 456

International Serials Data System (ISDS), Canadian Library Journal, 29 (November 1972) 458.

International Standard Serial Numbering begun at Bowker, Publishers Weekly, 200 (sept. 13, 1971)45.

Issn And International Serials Data System, Aslib Proceeding 24 (December 72) 649-50

IssN Experts Meet in Vienna, Library of Congress Information Bulletin, 31, (Je. 2, 72) 244-5.

Koltay, Emeryl. International Standard Serial Number (ISSN), Bowker Annual (72) 197-200

International Standard Serial Numbering (ISSN) Ulrich International Periodicals Directory, 15th ed., New York; London: Bowker (1973). P xxIII-xxVI

Unisist, Guidelines for ISDS. Paris, United Nations Educational, and cultural organization, May 1973.

[ابتدای صفحه](#)